

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.05 Національної академії
внутрішніх справ
м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента Давиденка Валерія Степановича на дисертацію Бондаренка Віталія Вікторовича «Розслідування злочинів, пов'язаних із знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Останнім часом як в Україні, так і в зарубіжних країнах з-поміж так званих «організованих автомобільних злочинів» виокремлюють ті, що пов'язані зі знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Такі злочини як різновид кримінального бізнесу завдяки своїй прибутковості є надзвичайно привабливими для правопорушників. Діють підпільні майстерні, що здійснюють підготовку цих автомобілів до повторної реалізації транспортних засобів. До того ж, злочинні групи контролюють ринки, на яких продають автотранспорт із підробленими або зміненими номерами вузлів та агрегатів.

Підробка або знищення ідентифікаційних позначень транспортних засобів, збут кримінальних автомобілів перестають бути роботою окремих злочинців, які діють одноосібно. Найчастіше ці злочини вчиняють у співучасті (70%), зокрема, учасники організованих груп і злочинних організацій, які діють з розподілом ролей і мають транскордонні зв'язки, високий рівень спеціалізації та матеріально-технічного оснащення. Кримінальний світ зазнає змін: у своїй злочинній діяльності кримінальні структури використовують найсучасніші досягнення науки й техніки, комп'ютерні системи та новітні інформаційні технології, триває процес інтелектуалізації організованої злочинності.

Відповідно до статистичних даних, упродовж 2014-2017 рр. в Україні

Вх. №	968	20	18	р.
кількість аркушів:	11	додаток	-	
осн. док.				

обліковано 5 тис. кримінальних правопорушень за ст. 290 КК України з тенденцією до щорічного приросту (2014 р. – 771; 2015 – 783; 2016 р. – 1965; 2017 р. – 2301). Водночас, дані офіційної статистики не повною мірою відображають реальні показники щодо вчинення даних злочинів унаслідок високого рівня їх латентності, складності виявлення та документування, застосування правопорушниками та іншими зацікавленими особами заходів з приховання та спроб уникнення відповідальності.

Значно знизилась якість розслідування кримінальних правопорушень органами досудового розслідування. Результативність розслідування правопорушень цієї категорії зменшується (лише кожний десятий виявлений правоохоронними органами злочин має судову перспективу). Залишаються невивченими питання застосування сучасних методів виявлення (розпізнавання) ознак знищення, підробки або зміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу, організації (програмування) початкового етапу їх розслідування, взаємодії підрозділів Національної поліції та експертних служб, тактики проведення огляду транспортного засобу та інших процесуальних дій, а також використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях цієї категорії, що й визначає актуальність цієї теми.

За цих умов важливого значення набуває формування теоретичних засад і науково обґрунтованих рекомендацій щодо розслідування злочинів, пов'язаних зі знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Відтак, обраний автором підхід до обґрунтування вибору теми дослідження – «Розслідування злочинів, пов'язаних із знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу» представляється надзвичайно актуальним і своєчасним.

Актуальність роботи обумовлюється ще й тим, що обрана тема дослідження ґрунтується на положеннях Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р.

№ 287/2015 р., Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275), а також передбачений планами проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2016, 2017 рр.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Ознайомлення з дисертацією та її авторефератом дозволяє зробити висновок про достовірність отриманих висновків і результатів. Це стало можливим завдяки добре обґрунтованій науковій логіці дослідження, починаючи з чітко визначених об'єкта та предмета, конкретних завдань, застосування відповідних загальнонаукових та галузевих методів дослідження, всебічно опрацьованій теоретичній та нормативній основі.

З цих міркувань є всі підстави стверджувати, що обрана дисертантом тема для дослідження має пріоритетний для потреб правоохоронної практики характер, важливе теоретичне й прикладне значення й, безперечно високий рівень актуальності.

Основні положення, висновки та рекомендації, що сформульовані автором у дисертації, у тому числі й ті, що віднесені ним до наукової новизни, мають відповідний рівень обґрунтованості. Цього вдалося досягти шляхом використання відповідної наукової методології, широкого спектру вітчизняних і зарубіжних джерел з питань криміналістики та кримінального процесу (248 найменування), а також аналізу правозастосовної практики (зведені результати соціологічних опитувань 230 слідчих, 135 оперативних працівників Національної поліції та 35 експертів науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України; узагальнені результати вивчення 77 кримінальних проваджень за ст. 290 Кримінального кодексу України. Використано також багаторічний практичний досвід роботи).

Структурна побудова рецензованої роботи є вдалою, викладення матеріалу є логічним та чітким, стиль викладання науковим та юридично грамотним. Положеннями дисертації, які визначають наукову новизну дослідження, сформульовані на належному рівні. Оцінюючи новизну основних положень, висновків та пропозицій слід відзначити, що в дисертації визначено конкретні завдання, розв'язання яких дозволило одержати нові теоретичні положення та висновки, виносяться автором на захист.

Детальний і аргументований розгляд окремих питань теми дисертаційного дослідження дозволив авторові сформульовано теоретичні та практичні положення і рекомендації методико-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, передбачених ст. 290 КК України.

Структура роботи, перелік і зміст розглянутих питань свідчать про **достовірність і новизну дисертаційного дослідження**. У дисертації вперше визначено місце знищення, подробиці або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу у структурі злочинних технологій, що поєднують споріднені і супутні злочини, передбачені ст. 190, 198, 209, 289, 358, 396 КК України, доведено необхідність подальшого формування комплексної методики їх розслідування, яка містить рекомендації стосовно виявлення та фіксації ознак злочинів, організації початкового етапу досудового розслідування, проведення окремих слідчих (розшукових) дій та використання спеціальних знань; виявлено та систематизовано способи повного й часткового знищення, подріблення або заміни ідентифікаційного номера, номерів двигуна, шасі або кузова, номерної панелі з ідентифікаційним номером транспортного засобу з виокремленням ознак, що можуть бути виявлені під час поверхневого огляду та вказують на можливі заміну або знищення оригінальних номерів (їх окремих фрагментів чи позначень); запропоновано алгоритми (програми) спільних дій слідчих, співробітників оперативних та інших підрозділів Національної поліції залежно від ситуацій виявлення транспортного засобу зі зміненими

ідентифікаційними номерами, відповідних способів знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів, місця виявлення автотранспорту з ознаками фальсифікації, характеристик причетних до злочину осіб. Значна частина з інших положень, що стосуються заявленої проблематики, набула удосконалення та подальшого розвитку.

Вивчення тексту дисертації доводить, що робота В.В. Бондаренка представляє собою комплексне фундаментальне наукове дослідження впровадження результатів якого сприятиме усуненню прогалин у науковій розробці проблем, які виникають під час розслідування злочинів, пов'язаних із знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Ключові результати дослідження логічно, аргументовано та в повному обсязі відображені в основній частині роботи.

Значний науковий інтерес у підрозділі 1.1. представляє запропонована автором класифікація злочинів, пов'язаних зі знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу, на основі аналізу наукових розроблень відповідного спрямування, змін у законодавстві та правозастосовної практики.

У підрозділі 2.1. автором досить детально розкрити структуру способу знищення, підробки або зміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Зокрема, дисертант доходить висновку, що структура способу вчинення злочину, передбаченого ст. 290 КК України, безпосередньо пов'язана з характером об'єктивної сторони злочину (знищення; підробка; заміна вузлів та агрегатів транспортного засобу), предметом злочинного посягання (ідентифікаційний номер, номери двигуна, шасі або кузова, номерна панель з ідентифікаційним номером транспортного засобу), рівнем використання злочинцями спеціальних знань і технічних засобів, загальною метою використання автомобіля зі знищеними (підробленими) або зміненими ідентифікаційними позначеннями.

Досліджуючи інші елементи криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі знищенням, підробкою або зміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу у підрозділі 1.3. автором виокремлено та систематизовано характерні ознаки, які може бути виявлено під час огляду в разі заміни оригінального ідентифікаційного номера транспортного засобу підробленим: повного шліфування оригінального номера з подальшим набиванням нового номера; приховування оригінального номера з подальшим набиванням нового номера; фальсифікації окремих символів номера.

У підрозділі 2.1. деталізовано їх перелік у зв'язку із встановленням події кримінального правопорушення (виявлення транспортного засобу з ознаками знищення, підробки або зміни номерів вузлів та агрегатів); причетності до злочину конкретних осіб (спрямування умислу, мета, наявність співучасників, розподіл ролей у групі); розміру завданої шкоди (документально підтверджене обрахування суми збитків). Акцентовано увагу на встановленні ознак інших злочинів проти власності, безпеки руху та експлуатації транспорту, що пов'язані єдиною злочинною технологією.

Чітко визначено (підрозділ 2.2.) порядок і послідовність збирання доказів стороною обвинувачення залежать від ситуації, що складається на початковому етапі розслідування. Запропоновано розподіл таких ситуацій залежно від характеру початкової інформації про подію злочину та причетних до нього осіб (виявлення ознак злочину при спробі перегнати автомобіль; під час продажу транспортних засобів через торговельні організації; при проведенні реєстраційних операцій; при перевірці документів на транспортні засоби).

У підрозділі 2.3 автором надано характеристику правовідносин між зазначеними суб'єктами з урахуванням специфіки законодавчої і відомчої нормативно-правової регламентації розкриття та розслідування злочинів.

Розглядаючи організацію і тактику проведення огляду транспортного засобу (підрозділ 3.1), дисертант виокремлює основні етапи огляду транспортного засобу: 1) зовнішній огляд і перевірка відповідності наявних реєстраційних та ідентифікаційних позначень на частинах і деталях автомобіля офіційним даним; 2) виявлення ознак, що можуть свідчити про знищення, підробку або зміну номерів вузлів та агрегатів; 3) застосування спеціальних технічних засобів встановлення невідповідності ідентифікаційних даних на вузлах та агрегатах обліково-реєстраційним даним. Наголошується, що під час огляду номера кузова (на невід'ємній панелі несучого кузова) з метою виявлення ознак підроблення слід звертати увагу на номерний майданчик та номерну панель (з'єднання номерної панелі з деталями кузова, що прилягають), а також на дублюючі носії інформації про транспортний засіб (таблички, сервісні наклейки тощо).

Автором розроблено систему тактичних прийомів проведення допиту підозрюваних та свідків у кримінальних провадженнях цієї категорії (підрозділ 3.1.). У підрозділі 3.3. автор, ґрунтуючись на передових досягненнях криміналістики щодо використання спеціальних знань під час розслідування доходить висновку, що найважливішою при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 290 КК України, є експертиза з ідентифікації номерів транспортного засобу, під час якої застосовують комплекс візуальних, оптичних, термічних і хімічних (електрохімічних) методів дослідження ідентифікаційних номерів кузова, інформаційних табличок та номерних позначень.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Найбільш значущі положення дисертації викладено в 14 наукових публікаціях, серед яких сім статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у зарубіжному періодичному виданні; сім тез доповідей, опублікованих у

збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. (стор. 6 автореферату). Зміст опублікованих робіт відповідає тематиці дисертаційного дослідження та його змісту.

Автореферат за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації та повністю відображає зміст, основні положення, висновки та пропозиції, які сформульовані у роботі.

Важливість для науки та діяльності правоохоронних органів одержаних автором дисертації результатів. Дисертація В. В. Бондаренка є фундаментальною науковою працею, що має чітке теоретично-практичне спрямування, тому її результати мають важливе значення як для подальших наукових досліджень, так і для практичної діяльності, пов'язаної з розслідуванням злочинів, пов'язаних із знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджено й надалі може бути використано в: *практичній діяльності* правоохоронних органів – під час розроблення й удосконалення відомчих нормативно-правових актів та методичних рекомендацій з питань організації досудового розслідування (акти Головного слідчого управління Національної поліції України від 1 лютого р., слідчого управління Головного управління Національної поліції в Миколаївській області від 5 лютого 2017 р., Департаменту карного розшуку Національної поліції України від 9 січня 2017 р.); *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних матеріалів для проведення усіх видів занять з навчальних дисциплін «Криміналістика», «Актуальні проблеми розслідування окремих видів злочинів», а також у рамках підвищення кваліфікації слідчих Національної поліції, працівників Експертної служби МВС України та прокурорів (акти Національної академії прокуратури України від 3 березня 2016 р., Національної академії внутрішніх справ від 25 січня 2017 р.).

Рекомендації щодо використання одержаних автором дисертації результатів. Виходячи з зазначеного, використання одержаних автором дисертації результатів може бути здійснено ним шляхом поширення відповідних науково-методичних рекомендацій у органах Національної поліції України.

У висновках дисертаційного дослідження автор наводить обґрунтовані визначення, рекомендації, які сприятимуть удосконаленню розслідування злочинів, пов'язаних із знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Дисертаційне дослідження в цілому відрізняється аргументованістю та достатньою обґрунтованістю висновків. Автореферат дисертації цілком відображає зміст основних положень роботи і надає повне уявлення про її наукову цінність і практичну значущість.

Загалом здобувачем в цілому були дотримані вимоги, що ставляться до даного виду наукових робіт.

Разом із цим, ознайомлення із текстом дисертаційного дослідження В.В. Бондаренка дозволяє висловити **наступні критичні зауваження:**

1. Заслугує на увагу пропозиція автора щодо внесення доповнень до статті 290 КК України. Проте законотворча пропозиція автора була би більш переконливою й цінною в разі її відповідного оформлення, подання у законодавчий орган, включення відповідних документів в додатки дисертації, зокрема й акту впровадження у законотворчий процес Інституту законодавства Верховної Ради України.

Аналогічно цінність роботи збагатили би й думки автора з питань доцільності доповнення чинного КПК України положеннями щодо процесуального закріплення з'ясування причин і умов, які сприяли вчиненню злочину, форм процесуального реагування на ці обставини слідчим тощо.

Доцільно зазначити й те, що дисертантом не приділено достатньої уваги висвітленню також інших форм та способів профілактичної роботи слідчого.

2. Відповідно до мети і задач дослідження (с. 15), дисертант переважно приділив увагу висвітленню початкового етапу розслідування зазначеної категорії злочинів.

Проте відповідно до предмета дослідження, було би доцільним включення до змісту роботи та системне висвітлення особливостей подальшого етапу розслідування злочинів, пов'язаних із знищенням, підрубкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

3. На нашу думку, також заслуговують на увагу пропозиції автора (ст. 120-135 дисертації, ст. 10 автореферату) щодо алгоритмів (програм) спільних дій слідчих, співробітників оперативних та інших підрозділів Національної поліції залежно від ситуацій виявлення транспортного засобу зі зміненими ідентифікаційними номерами, відповідних способів знищення, підрубки або заміни номерів вузлів та агрегатів, місця виявлення автотранспорту з ознаками фальсифікації, характеристик причетних до злочину осіб. Проте якість роботи була б значно вищою, якби здобувач виклав свої пропозиції у вигляді методичних рекомендацій для органів Національної поліції України.

Проте вищенаведені зауваження можуть бути пояснені під час захисту, до певної міри носять характер побажань й суттєво не впливають на позитивне враження від рецензованої наукової праці.

Дисертація є самостійно проведеним дослідженням, яке являє собою завершену працю, що вирішує наукову задачу вдосконалення арсеналу криміналістичного забезпечення розслідування окремого виду злочину. Теоретичні результати й наукові положення характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок дисертанта у юридичну науку. Вдалих вибір і належне висвітлення у дослідженні проблемних питань, їх

актуальність, розумне співвідношення теоретичних викладів та прикладів, чіткість аргументації наукових висновків та узагальнень свідчать про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Все вищезазначене дає підстави для висновку про те, що дисертація Бондаренка Віталія Вікторовича на тему: «Розслідування злочинів, пов'язаних із знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу» відповідає спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, є завершеним самостійним науковим дослідженням, в якому здійснено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, виконана на належному науковому рівні, відповідає вимогам п.п. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор на підставі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

Доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Київського національного
торговельно-економічного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

В.С. Давиденко

